

ПРВИ БРОЈ БИЛТЕНА ГЛАВНОГ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Неколико месеци после упада фашистичког окупатора у Југославију 1941 године, а непуних месец дана после напада на Совјетски Савез, распламсао се у нашој земљи највећи позадински покрет у Другом светском рату, против окупатора, који је тада био на врхунцу снаге и наступања. На челу тога покрета организованог у партизанске одреде у свим крајевима Југославије, налазио се Главни штаб.

У време када је народни устанак попут пламена почео да се шири и захвата све крајеве Југославије, било је неопходно да руководство устанка, организујући и усмеравајући борбу и координирајући акције већ бројних одреда, благовремено упућује директиве одредима, да изграђује и остварује политичку линију устанка и широко обавештава како борце партизанских одреда, тако и родољубе на окупираној територији о циљевима и првим резултатима те борбе.

У циљу што успешнијег спровођења ових задатака, Главни штаб је приступио издавању и штампању *Билтена* који је убрзо продро до свих жаришта устанка, упркос огромних тешкоћа које је требало савладати, нарочито у односу на веома вешту, добро организовану и до крајности сурову полициску службу непријатеља. Један од најсложенијих задатака, чије је извршење наметало много промишљености и брижљивог разрађивања организације, био је уређење тајне штампарије, којој је требало да буде несметан рад, баш у самом Београду, пошто је оцењен као најпогодније место.

Крајем јула 1941 године били су завршени радови на згради на Бањичком

Венцу бр. 16 у Београду, коју су подигли другови Дана и Бранко Максимовић, пред околином тобоже обични кућевласници. Уствари, у кући је била уграђена тајна просторија специјално намењена, у договору са другом Светозаром Вукмановићем-Темпом, за смештај жељно чекане илегалне штампарије Централног комитета Комунистичке партије Југославије. Почетком августа 1941 године обавештен је Централни комитет да је штампарија у Београду спремна и да другови одређени за рад у њој могу да приме и изведу усред окупираног Београда задатак који им је Партија поверила.

Илегална штампарија Централног комитета Комунистичке партије Југославије у Београду, била је већ организована под условима веома сурових и систематских прогона наступајуће окупаторске силе и она је већ сасвим спремна за рад почетком августа 1941 године.

Као свој први задатак она је добила штампање *Билтена Главног штаба народноослободилачких партизанских одреда Југославије*. Већ 10 августа 1941 године појављује се први број *Билтена Главног штаба*, штампаног у врло брижљиво организованог тајној штампарији усред Београда и разнесен широм земље преко развијене мреже партиских организација.

Датум почетка рада тајне штампарије Централног комитета Комунистичке партије Југославије у Београду и карактер првога текста који је она имала да умножи упућује нас врло непосредно на многа размишљања о високој свести, познавању услова за борбу против непријатеља и сигурно постављени

циљ — ослобођења народа Југославије од окупатора, закључке о високом степу организованости народног устанка од самог његовог почетка и, нарочито, о повезаности народноослободилачког покрета са доратним револуционарним покретом, како у односу на Комунистичку партију као руководећу снагу и у једном и у другом покрету, тако и на временски директно настављање те борбе. Приступањем своје првом задатку, партиска ћелија при штампарији пропратила је раздраганошћу, каквом су биле у пролетњем стадијуму Револуције праћене и остале борбе и победе већ у свим крајевима поробљене Југославије.

Први број *Билтена* имао је четири странице формата $17,5 \times 23$ см. ситних, густо збијених редова, погодног формата за лако преношење, чување и читање. Сви ти услови морали су се пре свега имати у виду у време када је полиција најчешће одводила право на стрелиште људе код којих би приликом изненадних претреса налазила летке и прогласе Комунистичке партије или партизанских штабова.

Текст за први број *Билтена*, који је уједно био и први задатак тек организоване тајне штампарије, донео је друг Иван Милутиновић, члан Централног комитета Комунистичке партије Југославије и члан главног штаба. Он се истовремено од јула 1941 године, после одласка друга Вукмановића из Београда, посредно старао у име Централног комитета Комунистичке партије Југославије о свим припремама и проблемима у вези са штампаријом. Том приликом он је први пут и посетио већ потпуно уређену и за рад спремну штампарију. Другови одређени за рад у штампарији већ су се били окупали да започну свој ратни и револуционарни задатак, они су, шалећи се тада, означили посету друга Ивана Милутиновића и добијање првога броја *Билтена* на умножавање, као моменат свечаног пуштања у рад илегалне штампарије у Београду.

Скромно заглавље првога броја *Билтена*, његов изглед, величина и обрада, врло сажето формулисани и одређени

ставови, затим мирно извештавање о првим победама иза кога се узбудљиво осећа значај и величина догађаја који се збивају и о којима се пише у том броју — све то као да нарочито истиче и наглашава херсичност атмосфере првих дана устанка, почетка великих догађаја који се припремају деценијама, упорном борбом Комунистичке партије Југославије. Тада је све почињало. О томе као да сведоче документи пожутелих страница, чији нас мирис данас враћа у то отсудно време, у коме је бујала борбеност и непоколебљива спремност хиљаде и хиљаде прогресивних људи, испуњених родољубивим и хуманим тежњама, револуционарним романтизмом и готовошћу да дају све од себе за велики покрет свога народа.

Устанак је већ у многим крајевима земље добио најшири замах у данима када је штампан први број *Билтена*. У томе броју Главни штаб је изнео задатке народноослободилачких партизанских одреда и значај прве штампане информације о борбама и акцијама у Србији, Босни и Херцеговини, Лици, Кордуну, Далмацији, Словенији, Црној Гори. Завршавајући обавештења о борбама и акцијама у *Билтену* се каже: „Дали смо неке епизоде из борбе партизанских одреда у свим областима Југославије. Биће потребно да сви штабови и командири партизанских одреда шаљу у Главни штаб тачне извештаје о акцијама и борбама, да би их искористили као материјал за наш *Билтен*. Партизанске борбе морају се упорно претварати у општи народни устанак свих народа Југославије. Ради се о животу и смрти наших народа... Сваки поштен родољуб треба да зна то да у садашњој херојској борби коју воде народни партизани не може нико остати пасивни гледалац, јер то значи бити издајница свога народа, јер то значи помагање непријатељу који је поробио наше народе.“

У *Билтену* број 1 дају се и упутства о слању извештаја штабова партизанских одреда Главном штабу. Даље се упозоравају партизански одреди на провакације које предузима непријатељ, упућујући жандарме да преобучени у

Б И Л Т Е Н

ГЛАВНОГ ШТАБА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

10 VIII 1941

БРОЈ 1

I. Задатак народно-ослободилачких партизанских одреда

1) Народно-ослоб. партиз. одреди у свим областима Југославије: Србија, Хрватска, Словенија, Црна Гора, Босна и Херцеговина, Македонија, Војводина, Сандрак и Далмација имају главни свој задатак — ослобођење народа Југославије од окупатора и борба против домаћих окупаторских агитатора који помажу угњетавање и терорисање нашег народа.

2) Највећи непријатељ слободе и независности нашег народа јесте немачки фашизам, па овда сви остали његови фашистички трабанти који хараче по нашој земљи. Према томе свако је дужник свих родољуба да се боре немиломерно до потпуног уништења те фашистичке банде.

3) Партизански одреди зову се народно-ослободилачки и због тога што то нису борбене формације било које политичке партије или групе — у конкретном случају ни Комунистичко Партије, без обзира на то што се комунисти боре у првим редовима — већ су то борбени редови народа Југославије у којима треба да се боре сви родољуби способни за оружану борбу против окупатора, без обзира на политичко уверење.

4) У тој општој борби са непријатељима нашег народа партизански одреди имају многобројне задатке. Они морају рушити све оне објекте који служе фашистичким освајачима: железнице, мостове, фабрике, радионице, свладината муниципалности и оружја. Они морају свим силама онемогућити окупаторе да одузимају селацима жито, стоку и остале намирнице. Рецирковано жито, стоку и друге намирнице треба силом одузети окупаторима и раздавати народу а потребну количину задржати за исхрану одреда. Партизански одреди морају онемогућити убирање пореза и других доприноса, јер у данашњем моменту све то служи само окупаторима за повођење освајачких ратова и даље угњетавање нашег народа.

5) Партизански одреди морају са оружјем у руке бранити насеља градова и села од фашистичких зулуца. Они морају штитити имовину народа од окупаторске рачунице.

6) Партизански одреди морају на сваком кораку уништавати фашистичке одреде, нарочито официре и гестаповце, црне кошуље и т. д. Исто тако треба немиломерно уништавати њихове домаће агитаторе, разне народне издајнике и провокаторе који у масама предају у руке фашистичких кривика најбоље опшине народа, који служе као верни пси окупаторима и терористу наш народ.

7) Партизански одреди морају неуморно развијати отпор народа дјелујући народно устанке и спаљивати се на чело тих устанака као борбено јадро. Досадашње искуство партизанских борби показало је да се занемаривало питање опште народног устанка, зато је потребно хитно дисциплинати тај недостатак, јер у противном могу бити партизани изоловани од маса које су спремне да се боре за своју привредну ствар.

8) Политичка линија партизанских одреда мора бити: народно-ослободилачки антифашистички фронт свих народа Југославије без разлике на политичка и верска уверења.

9) Код стварања партизанских одреда не сме се бити тесногрудан, већ дати могућност широке иницијативе за стварање партизанских одреда. Већ отворени партизански одреди треба одмах да се повезу са месним и окружним штабовима и стале под њихово руковођење.

10) Штабови и командири морају будно пазити да непријатељ не убица у партизанске одреде своје провокаторе и шпијуне. Ако се такви појаве треба их одмах стрелати и њихова имена објавити.

11) Штабови и командири партизанских одреда морају строго пазити на дисциплину у одредима. Сваки чин плаћања, издаје или грубе повреде дисциплине треба строго кажњавати.

12) Штабови морају водити бригу о исхрани бораца, о наоружању и друго. Исхрану треба организовати заједно са комитетима народ-ослоб. фронта који треба да прикупљају фонд народног ослобођења. У случају где таквих комитета још нема треба добровољним приносом селана и грађана осигурати исхрану или плаћати намирнице у готовом.

13) Сви партиз. одреди са својим штабовима: из Хрватске, Србије, Словеније, Црне Горе, Босне и Херцеговине, Војводине, Далмације, Македоније и Сандрака спадају под директно-руководство Главног штаба народ-ослоб. партиз. одреда Југославије.

Ради координирања борбе и успешниог повођења операција штабови морају бити међусобно добро повезани.

Сл. 1 — Први број Билтена Главног штаба Народни-ослободилачких партизанских одреда Југославије.

партизане тероришу народ у неким крајевима устанком захваћене Србије, са намером да таквим обманамa компромитују партизане. У том броју објављене су и прве јавне похвале и то похвала „групе партизана која је 30 јула 1941 године упала у београдску болницу и спасла из канџи Гестапо-а једног руководећег народног борца“ и „омладинца који је у сукобу са немачким фашистичким окупаторима код Јагодине убио из митраљеза 11 фашистичких војника а 7 ранио“.

При крају последње странице *Билтена* број 1 дато је и обавештење о злогласном „апелу српском народу“, које почиње:

„У Новом времену објављен је један срамотан апел српском народу, кога је потписало стотине разних лица из јавног живота у прошлим временима. Тај тако звани „апел“ потписали су сви петоколониши и народне издајнице, али на жалост уз петоколонише налазе се и нека имена која никако нису смела доћи у тај такозвани „апел“, без обзира на то што је тај апел објављен по заповеди Немаца, са намером да унесе забуну у редове српског народа, без обзира на то што су потписи изнуђивани под разним претњама. У томе апелу има много имена оних који се никако не слажу са оним што су потписали, а ипак су из кукавичлука то учинили. Тај је кукавичлук исто тако за осуду као и свака издаја народа“.

Од времена када је штампан први број *Билтена Главног штаба народноослободилачких партизанских одреда*, збило се до данас много догађаја и дошло до битно нових у средини у којој живимо и у којој смо живели. Скоро нам је чудновато да се све то догодило у животу једне генерације и да смо ми савременици не само данашњих кретања у нашој земљи, којом се више од свега осталог поносимо, већ и савременици збивања која су добила значај славне и велике историје, па смо склони понекад да помислимо да је прошло много више времена и година него што их и ми имамо. Имати данас пред собом један примерак *Билтена*, штампаног пре осамнаест година, за који знамо да је и

тада свакако морао бити додириван нашим прстима, читан, коригован, савијан под толико различитим околностима од данашњих, и са различитим осећањима од данашњих — заиста је веома узбудљиво.

Сећају нас данас те пожутеле странице *Билтена* на Београд у рату, на атмосферу нашег града који је био окупиран, али чија основна маса грађана никада ни у тим тешким данима није престајала да верује у привременост невоље и зверстава који су царовали градом, у пролазност бата окупаторских чизама и страхотног јека сирена полицијских кола, увек пуних или спремних да буду испуњена слободољубивим и непокореним Београђанима који су одвођени у злогласан и незаборављен Бањички логор, затворе, на стрелишта.

У Београду упркос томе што га је оружаним снагама сурово газио непријатељ, донете су судбоносне одлуке о дизању устанка. Формиран је Главни штаб народноослободилачких партизанских одреда Југославије за борбу против окупаторских снага. У граду у коме није престао да живи активан отпор према непријатељу током читавог рата, штампан је и први број *Билтена*, поред многих других бројева *Билтена* и прогласа упућених од Главног штаба, Централног и Покрајинског комитета Комунистичке партије Југославије, штампаних у тајној штампарији, коју непријатељ упркос непрекидној хајци није открио до краја окупације.

И када данас, након осамнаест година од догађаја о којима је писано у првом броју *Билтена*, читамо у 16 тачака формулисане задатке народноослободилачких партизанских одреда Југославије, узбуђују нас сећања на сва та збивања, заноси нас сазнање о плодноности те борбе, о исходу народне Револуције. Када данас у условима нове Југославије, оцењујемо пут који је пређен и кроз оружане борбе и кроз веома сложена тражења најбољих решења за изградњу у пуном смислу социјалистичког друштва, осећамо колико је судбоносно и одлучујуће било то што је у моменту упада фашистичког окупатора,

постојала у Југославији таква руководећа снага, као што је Комунистичка партија Југославије, која је у условима Другог светског рата наставила предратна револуционарна кретања у земљи. Разумљиво је што данас, из ових перспектива, прожети напорима у тражењу нових путева, све сјајније и пуније настављамо изградњу друштва о коме смо сањали. Са узбуђењем читамо у првом броју *Билтена*, штампаног августа 1941

године у жеку страшног рата, проглас Главног штаба о задацима народно-ослободилачких партизанских одреда. У њему се између осталог каже: „А највећи непријатељ слободе и независности наших народа јесте немачки фашизам, па онда сви остали његови трабанти који хараче по нашој земљи. Према томе света је дужност свих родољуба да се немилосрдно боре до потпуног уништења те фашистичке банде“.

LE PREMIER NUMÉRO DU BULLETIN DE L'ÉTAT-MAJOR GÉNÉRAL
DES DÉTACHEMENTS DE PARTISANS DE LIBÉRATION NATIONALE
DE YOUGOSLAVIE

Z. JOVANOVIĆ

Quelques mois après l'attaque des troupes fascistes contre la Yougoslavie, en 1941, et moins d'un mois après leur attaque contre l'Union Soviétique, flamba de nouveau chez nous l'un des plus grands mouvements de partisans de la Seconde Guerre Mondiale, dirigé contre les occupants qui étaient arrivés alors au sommet de leur puissance. A la tête de ce mouvement, organisé en détachements de partisans dans toutes les parties de la Yougoslavie, il y avait un Etat-Major Général.

Alors que ce soulèvement populaire s'étendait de plus en plus à toutes les parties de la Yougoslavie, il était nécessaire que la direction du mouvement qui organisait la lutte et coordonnait les activités des détachements déjà nombreux à cette époque, puisse faire parvenir en temps utile ses directives aux troupes, établir et réaliser une certaine ligne politique du soulèvement et informer largement aussi bien les partisans eux-mêmes que les patriotes vivant en territoire encore occupé sur les buts et les premiers résultats de la lutte.

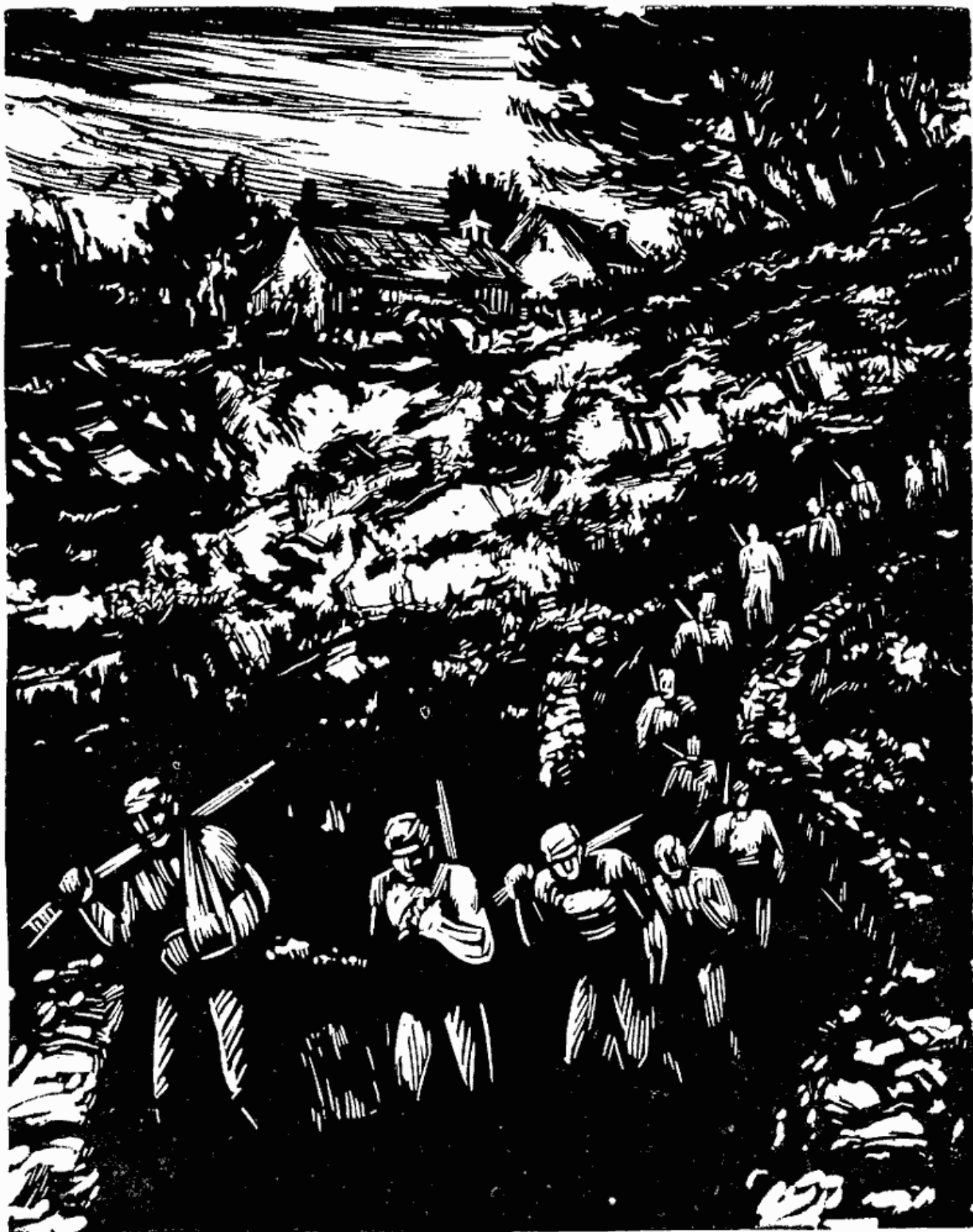
L'imprimerie illégale du Comité Central du Parti Communiste de Yougoslavie, à Belgrade, était déjà bien organisée, malgré les conditions difficiles et les poursuites systématiques opérées par les forces de l'occupant,

et elle était prête à se mettre à fonctionner dès le début du mois d'août 1941. Dès le 10 août, en effet, elle publie le premier numéro du Bulletin de l'Etat-Major Général, imprimé dans un atelier organisé dans le plus grand secret et en plein centre de Belgrade, et il est rapidement diffusé à travers tout le pays grâce à un réseau très développé d'organisations du Parti.

La date du commencement du travail de l'imprimerie secrète du Comité Central du Parti Communiste de Yougoslavie à Belgrade et le caractère du premier texte qu'elle avait à imprimer nous font penser à la haute conscience, à la connaissance des conditions de lutte contre l'ennemi et au but bien net: la libération des peuples de la Yougoslavie des occupants, et elle nous laisse voir le haut degré atteint par l'organisation du soulèvement populaire dès ses débuts et, surtout, les liens qui unissaient les forces de libération avec les forces révolutionnaires d'avant la guerre, comme d'ailleurs le rôle directeur joué par le Parti Communiste dans l'un et l'autre de ces mouvements.

Illustration dans le texte:

Fig. 1 — Le premier numéro du Bulletin de l'Etat-Major Général des Détachements de Partisans de Libération Nationale de Yougoslavie.

Бранко Шотра: Колона у маршу. — Branko Šotra: Colonne en marche.